

Vojtěch, biskup OSB

*narozen: kolem r. 956 v Libici, Česká republika
zemřel: 23. dubna 997 v Sambii*

Sv. Vojtěch, jehož slovanské jméno znamená „útěcha, posila vojska“, se narodil kolem roku 956 patrně na Libici, v rodovém sídle posledních mimopřemyslovských knížat ovládajících oblast východních Cech. Jeho otcem byl kníže Slavník. Byl vzděláván svým pěstounem Radlou, ale hodně churavěl. Rozhodl se pro duchovní stav a proto roku 972 odejel na tehdy slavnou školu do Magdeburgu, kde strávil plných devět let pod blahodárným vlivem tamějšího arcibiskupa Adalberta. Jeho jméno, které bývá často neprávem považováno za obdobu jména Vojtěch, přijal mladý Slavníkovec při biřmování. Po arcibiskupově smrti r. 981 se jako podjáhén vrátil do Cech a působil v řadách pražského kapitulního kléru. Tak se stal svědkem (dne 2. ledna 982) umírání prvního pražského biskupa, původně saského mnicha Dětmara, který litoval před smrtí své povolnosti a ústupků před zlořády doby.

V necelých třiceti letech byl dne 19. ledna 982 na památném levohradském hradisku s nejstarším křesťanským chrámem na přemyslovské půdě zvolen v pořadí druhým pražským biskupem. Pro jeho volbu mluvila nejen bezúhonnost, ale i urozený původ a podpora císaře Oty II. Navíc podle tehdy panujícího otonského názoru na církvev, která měla být ve službách světské moci, vyhovoval i Přemyslovcům. Vojtěch se zdráhal volbu přijmout, ale nakonec ji přijal spolu s vysvěcením na kněze. Odebral se za Otou II. do Itálie, kde z císařových rukou přijal potvrzení a tím i investituru. Císař mu též předal dne 3. června 982 prsten a berlu a jeho nadřízený mohučský arcibiskup Willigis ho na svátek apoštolů Petra a Pavl vysvětil na biskupa. Ve Veroně či v Pavii se biskup Vojtěch sešel s

opatem sv. Majolem z Čluny a s biskupem sv. Gerardem z Toulou, významnými hlasateli benediktinské reformy, která směřovala k obnově a prohlubování duchovního života. Navíc byla zaměřena na vymanění se z nedůstojného postavení v područí světské moci. Všechny tyto ideje, které nadšeně přijal, byly v přímém rozporu s životní realitou v tehdejších Čechách, kde světské prostředí žilo stále spíše pohansky než křesťansky, a ani kněžstvo nežilo mravně. Navzdory

své horlivé činnosti pastorační a misijní nedošel pochopení a jeho úsilí skončilo nezdarem. Dostal se do sporu nejen s knížetem Boleslavem II., ale především s kněžstvem, které jeho snahy sabotovalo jednak proto, že žilo v závislosti na světské moci a také proto, že řada kněží byla ženatých. Kromě toho biskup Vojtěch marně bojoval i s přežívajícím pohanstvím, mnohoženstvím, sňatky mezi příbuznými, krevní mstou, prodejem křesťanských zajatců do otroctví a se znesvěcováním nedělí a svátků trhy a polními pracemi. Se souhlasem svého mohučského metropolity opustil r. 988 nevděčnou diecézi a vydal se do Říma, aby papeži Janu XV. vyložil situaci a složil úřad. Zamýšlel dokonce navštívit Svatou zemi, ale při zastávce v benediktinském klášteře na Monte Cassinu mu tento záměr mniši rozmluvili. Se svým bratrem Radimem vstoupil do kláštera, ale i tam našel uvolněnou morálku. Proto r. 989 přešel pod opata Lva do benediktinského kláštera P Marie, sv. Bonifácia a sv. Alexia na římském Aventinu, kde složil 17. dubna 990 slavné sliby a o dva dny později byl přijat za člena konventu. Spolu s ním tak učinil i jeho bratr Radim, který přijal řádové jméno Gaudentius.

V Čechách zatím během sedisvakance diecézi administroval míšeňský biskup Volkold, který ale záhy zemřel. Církevní poměry se stále zhoršovaly a poškozovaly mezinárodní pověst českého státu. Proto bylo r. 992 vypraveno z Čech za Vojtěchem poselstvo, v jehož čele stáli jeho bývalý učitel Radla a mnich Kristián, s cílem přimět biskupa k návratu. V témže smyslu naléhal jeho mohučský metropolita Willigis. Konečně padlo rozhodnutí a papež Jan XV.

poslal Vojtěcha zpět do diecéze. Aby měl nějakou oporu, vzal s sebou dvanáct aventinských mnichů jako základ budoucího kláštera, protože v té době existoval v celých Čechách jen jediný klášter - benediktinek u sv. Jiří na Hradě pražském. Biskup Vojtěch cestoval do vlasti oklikou přes Cáchy, kde se setkal s budoucím císařem Otou III. a zastavil se i u metropolity v Mohuči. Do Čech přišel v neděli a hned uviděl velký trh konaný ve sváteční den. Aventinští mniši byli prozatímně usazeni v malém klášteře v Kostelci. Do Prahy přišel bos a v rouše kajícíka. Byl nadšeně vítán jak davy, tak i knížetem na hradě. Všichni slibovali nápravu. Biskup Vojtěch se energicky pustil do díla. Příjmy své diecéze

rozdělil na čtyři části, přičemž jednu čtvrtinu určil pro sebe a svou družinu, druhou pro kněžstvo, třetí pro chudinu a čtvrtou pro vykupování otroků a na stavbu a obnovu chrámů. Největším Vojtěchovým činem tohoto období bylo založení břevnovského kláštera spolu s knížetem Boleslavem II. Zakládací listina

je datována dnem 14. ledna 993 a dne 31. května 993 vzal papež Jan XV. tento klášter pod svou ochranu a zaručil konventu svobodnou volbu opata.

Po počátečních úspěších se znovu proti němu zformovala opozice. V roce 994 se dokonce stal svědkem vraždy v azylu svatojiřského chrámu. Šlo o výkon rodové krevní msty Vršovců na jakési cizoložné ženě, která se před nimi ukrývala v chrámu za oltářem. Po násilném vniknutí do chrámu ji vyvlekli a i když se držela oltáře, uťali ji hlavu. Otřesený biskup dal Vršovce do klatby a marně žádal na knížeti zadostiučinění. Proto ještě r. 994 znovu z Čech odešel, aby se již nevrátil. Cestou se prý zastavil v Uhrách, aby pokřtil syna vévody Gejzy pozdějšího prvního krále Uher Štěpána. Poté se odebral do svého kláštera na Aventinu, kde byl nadšeně přijat a stal se zástupcem opta Lva.

V Čechách byla zatím v předvečer svátku sv. Václava přepadena vojsky Boleslava II. slavníkovská Libice. Obležení žádali o příměří vzhledem k tomuto svátku, ale odpověď jejich obléhá prý zněla: „Je-li vaším svatým Václav, naším je Boleslav“. Po dobytí hradiště byli zavražděni. Přežili pouze nepřítomní - Vojtěch a Radim, kteří byli v Římě a nejstarší Soběslav, který se nacházel toho času u Boleslava Chrabrého. Zdrčený Vojtěch se poté rozhodl odejít jako misionář k pohanským Prusům. Proti tomuto záměru se stavil jak jeho metropolita Willigis, tak i nový papež Řehoř V. Vojtěch byl znovu ochoten vyhovět jejich výzvám k návratu do diecéze, ale pod podmínkou, že bude Čechy přijat. Ti však jeho návrh odmítli a tak Svatý Otec svolil a Vojtěch se odebral pro souhlas do Mohuče, kde se znovu sešel s Otou III.

V doprovodu svého bratra Radima a klerika Benedikta se vydal na plánovanou misi, která skončila jeho mučednickou smrtí. Někde v Sambii byl 23. dubna 997 pohany spoután a sedmi kopími zabit. Nato mu uřízli hlavu, narazili ji na kůl a křepčili kolem ní. Jeho tělo vykoupil Boleslav I. stejnou váhou zlata a dal je slavnostně pohřbít v mariánském chrámu ve Hvězdě.

Úcta a tradice: za necelé dva roky byl pražský biskup Vojtěch veřejně uctíván jako svatý v rozsáhlé oblasti západního křesťanství, ovšem s výjimkou Čech. S podporou císaře Oty III. byla založena patrocina sv. Vojtěcha v Cáchách, v Římě, v kolébce

benediktinského řádu v Szubiaku a jinde. Kult sv. Vojtěcha převládá zejména v Polsku a v Uhrách. V polovině roku 999 byl Vojtěch na žádost Oty III. papežem Silvestrem II. kanonizován. V Čechách teprve cílevědomá politika Břetislava I. přinesla obrat i v otázce zavedení kultu sv. Vojtěcha. Tehdy již definitivně opadlo přemyslovsko - slavníkovské nepřátelství a sv. Vojtěch se mohl vrátit do Čech, ne již jako představitel svého rodu, ale jako národní světec. V roce 1039 uskutečnil kníže válečnou výpravu do Polska a ve Hvězdě slavnostně vyzvedl nejen ostatky sv. Vojtěcha, ale i sv. Radima a pěti svatých bratří. Přítomen byl i pražský biskup Šebíř. Nad světcovým hrobem byly přečteny tzv. Břetislavovy dekrety, představující nejstarší český zákoník, jimž se Čechové zavázali následovat ideál sv. Vojtěcha a odřekli se všech zlořádů a bludů, které světec v Čechách kdysi potíral. Tímto slavnostním vyhlášením mělo dojít k jakémusi usmíření světce s českou zemí, kterou pro neshody opustil. Kosterní ostatky byly uloženy na Pražském hradě. Když kníže Spytihněv I. založil novou baziliku na místě staré Václavovy rotundy, dal ji zasvětit společně sv. Vítu, sv. Václavu a sv. Vojtěchu. V roce 1126 byl ve Vrbčanech před bitvou u Chlumce nalezen „praporec sv. Vojtěcha“, zřejmě slavníkovského původu, který pak připojený na tradiční „kopí sv. Václava“ přinesl Čechům pod vedením knížete Soběslava I. slavné vítězství nad králem Lotharem III. Ve svatovítském pokladu je chováno několik památek na sv. Vojtěcha. Jde zejména o pontifikální hřeben ze slonové kosti a pontifikální rukavice, které patrně tomuto světci sloužily.

Znázorňování: *bývá zobrazován jako biskup z mitrou, berlou a knihou. Jeho hlavním individuálním atributem je veslo, jímž byl nejprve udeřen svými vrahy. Někdy i oštěp či kopí (nástroje umučení), popřípadě svazek šípů. Jindy také orl, který podle legendy hlídal jeho bezhlavé tělo.*

Jeho památka je slavena 23. dubna. Hned po převezení ostatků do Prahy roku 1039 se stal jako druhý po sv. Václavu zemským patronem českým. Papež Pavel VI. jej apoštolským listem „Praga urbs“ (26. listopadu 1965) prohlásil hlavním patronem pražské arcidiecéze (stolec sv. Vojtěcha).

Sv. Vojtěch žil v době poznamenané politickým sjednocováním Čech. Ovlivněn ideály clunyského hnutí nezaznamenal ve své vlasti mnoho úspěchů, protože svou velikostí předešel dobu. Představuje jednu z největších postav nejen českých, ale i celoevropských dějin církve. Stal se prvním Čechem evropského formátu a navíc vzorem kníže příkladných ctností. Význam a věhlas sv. Vojtěcha je celosvětový a představuje jednu z největších osobností, kterou české země světu daly.

